

uns 150 km de Lisboa; de tota manera esperaríem *-eja* i no pas *-ega*. No sé ben bé si mirar com a definitiu el meu escepticisme respecte de la identitat amb un nom molt repetit en els encontorns de Tudela de Navarra en els Ss. XII-XIII, en terres valuosas per a conreu i segurament no lluny dels marges de l'Ebre: «vendimus illam *albolecam* que fuit de --- *aliam albolecam* --- cum *alboleca* predicta --- supraditas *albolecas*», any 1177; «medietate de orto, una *alboleca*, un palacio, una cambra --- per una *alboleca* con la casa forana», a. 1244. Hi ha *-bo-* i no pas *-go-*, però això, que no és mai decisiu, ací, de més a més, admetia excepcions, segons el doc. més antic, i més abundós, de 1158: «de *alboleca* in barrio de Galiurr que P. Scte. Crucis et fratres sui vendiderunt ad Jucef Albofaçanum --- vendimus in Tutela unam *algoleca* in barrio de Galiur per 32 morab. --- de illa *algoleca* et de illo casal que se tenet cum illa *algoleca*, ad furo de Tutela de compra; et est *algoleca* iusta illam casam de Sango Abarca et iusta illam *algolecam* de Andreo» (*Est. Ed. Med. Cor. Arag.* v, 612, 646-7, 596) o sigui que en sis dels onze casos es tracta d'una terra immediata a una casa o dins d'un barri, i en els altres no veiem si ho és o no; la descripció que es podria deduir no és, doncs, prou precisa per decidir res, i en rigor *-eca* podria entendre's com a grafia de *-éca* i no de *-éka* (tanmateix no *-eça*); a desgrat del marge que aquests punts no aclarits ens deixarien, el caràcter constant de *-ol-* i enlloc el *-gual-* que esperàvem en els Ss. XII-XIII és fort indicatiu que ací tenim una altra cosa.

Algom, V. *algú* *Algòmetre*, *-tria*, *algor*, V. *àlgid* *Algorfa* 'garrofa': no existeix (confusió d'Escrig)

ALGORISME, 'notació pròpia a una forma particular de càlcul matemàtic', de *Al-ḥuwārizmī*, sobrenom del matemàtic irani arabitzat Abu Ġāfar Mohàmmad Abenmussa, les traduccions del qual introduïren l'alta aritmètica i l'àlgebra en l'Europa medieval. □ 1.ª doc.: c. 1275, Llull.

«Gire-t a les xifres e a les figures del *algorisme* e de la alba <lleg. *l'àbac* o almenys una forma deformada *l'àbac*>, qui pus leugerament són vistes e enteses» en la *Doctr. Pueril* de Llull, § 74.5. Tenim després *algorisme* (sense definició) en Aversó (766.4), c. 1390; i modernament la forma i acc. castellanitzants *guarisme* [1803, Belv.; escr. Renaix.]. El nom del gran matemàtic irani arabitzat (derivat del nom del seu país el *Khwarezm*, vora la mar d'Aral) s'accentua ja *ḥuarizmī* en àrab vulgar. Cf. Dozy, *Gloss.*, 130, i DCEC, s. v. *guarismo* (II, 818). En castellà el mot es va desdoblar modernament (*guarismo* i *algorismo*) per influència del gr. ἀριθμός 'número' i del seu cpt. *logaritme*. També en català s'ha emprat la forma *algorisme*, que el DFA, i molts, amb força raó, rebutgen com a híbrid. També trobem en Llull una forma *alguarisme*, que és la que ja llegim llavors (i

potser ja una mica abans) en Guillem de Cervera (4): «no sé --- ne abcens ne accents ne comptes d'*alguarismes*». I com a nom d'un tractat de matemàtiques: «libre appellat *l'Algorisma* --- Incipit *Alguarismus* ---», c. 1405 en un inventari del Rei Martí (Bofarull, *Martina cat.*, p. 122).

Algrunçar, *-sar*, V. *gronxar*

ALGÜ i ALGUN, -UNA, del ll. vg. *ALICŪNUS id., contracció d'ALĪQUIS 'algú', 'algun', amb ŪNUS 'un', 'u'. □ 1.ª doc.: tant *algú* com *alcú*, i les formes adjectives *-un*, *-una*, són ja freqüents en els textos del S. XIII.

Particularment en Llull apareixen tant la forma amb *-g-* com la forma amb síncope més antiga, amb *-c-*. *Algun*, p. ex., en *Merav.* II, 92 (NCL), en *Blanquerna*, també una i altra ja en les parts de l'obra transmises pel ms. antic: *algun àguila* (I, 230.23), *alguna* (I, 198.9), però també *alcuna* (I, 153.18). *Alcú* apareix en un doc. rossellonès de 1284 (Alart, RLR IV, 361), però també *algú* en un de 1324 (Finke, *Acta Ar.* III, 462). També se cita *algú* (pron. substantiu) en els *Costums* de Tortosa, *alcús* en els Usatges, i *algun* ('algú') figuraria ja en un doc. de 1201-4 dels Hospitalers (si bé no assegurem que no es tracti en aquest d'un passatge traduït un poc més tard del baix llatí).

El cas és que encara hi ha fluctuació molt estesa en Eiximenis: en el *Terç del Crestià*: *algun* i també el plural *alscuns* (NCL. VI, 46.35); en la *Doctrina Compendiosa* (ed. Bof.) topem *alcú* i *alscuns* com a pron. substantiu, però també *alguna* i d'altra banda *algun aventatge* (pp. 314, 319.12, 316, 320.11). Però ja en aquells finals del S. XIV va preponderar molt la forma amb *-g-*: fins en algun autor de zona arcaïtzant com el Reixac mallorquí de la *Questa* (*alguna marevèla*, 27.32); i en el XV la *-g-* s'ha generalitzat.

Com a prova aprofito casos alhora interessants fraseològicament: «lo pare *algunes* de vegades haguere-la matada, sinó que la mare la mantenie», St. Vicent, *Sermons* II, 171.1; *algun jorn* 'alguns dies' en el doc. de 1462, que citarem més de llarg, s. v. JORN. Avui la forma amb *-g-* regna sense variar i en tot el domini (si no és en altres coses, car en algun punt ho observo pronunciat amb *-r-*: «ho he sentit a dir *amb argíns*» = 'a alguns', Borges Blanques, 1936). *Algun temps* 'temps enrere' («*algun temps* en el Puig de la Caritat hi anaven a donar les oferenes», Ogassa, 1935).

Una formació paral·lela ha restat, amb limitacions segons els llocs, en la major part de les llengües germanes: port. *algun*, *-guma* (gall. *algumba* = *-únə*), més tard en funció substantiva reemplaçat per *alguém* (creació analògica, no de ALIQUEM); cast. *algún*, *-uno*, *-una* (i més tard es crea *alguien*, veg. DCEC); oc. ant. *alcú*; fr. ant. *aucun* 'algun', més tard reduït a significar 'cap, ningun'; it. antiq. *alcuno*; en les últimes llengües en concurrència amb el preponderant oc. *caucú*, fr. *quelqu'un*, it. *qualcuno*. Per al detall dels fets i de